

Rapport fra Respons-prosjektets åpnings- konferanse, Oslo, 21. mars 2023

Kristin Haugevik og Øyvind Svendsen

Utgiver: Norsk Utenrikspolitisk Institutt
Copyright: © Norsk Utenrikspolitisk Institutt 2023

Lisens:

Alle synspunkter står for forfatterens regning. De må ikke tolkes som uttrykk for oppfatninger som kan tillegges Norsk Utenrikspolitisk Institutt. Artiklene kan ikke reproduseres – helt eller delvis – ved trykking, fotokopiering eller på annen måte uten tillatelse fra forfatterne.

Besøksadresse: C.J. Hambros plass 2d
Adresse: PO box 7024 St. Olavs Plass
0130 Oslo, Norge
Internett: www.nupi.no
E-post: post@nupi.no
Fax: [+ 47] 22 99 40 50
Tel: [+ 47] 22 99 40 00

Innhold

Del 1: Åpning av konferansen og overblikk	4
09.00 Velkommen ved NUPI-direktør Ulf Sverdrup.....	4
09.05 Åpningstale ved statsminister Jonas Gahr Støre og samtale mellom Støre og Sverdrup	4
09.30 Samtale mellom Jonas Gahr Støre, Kristin Ven Bruusgaard, Hanne Skartveit, Iver B. Neumann og Ulf Sverdrup	5
Del 2: Krig i Europa og sikkerhet på agendaen.....	6
10.20 Åpningstale ved Kadri Liik.	6
10.30 Samtale mellom Kadri Liik, Karen-Anna Eggen, Julie Wilhelmsen, Flemming Splidsboel Hansen og Øyvind Svendsen.....	7
10.55 Samtale mellom Kåre Dahl Martinsen, Kari Due-Andresen, Morten Skumsrud Andersen og Øyvind Svendsen.....	7
11.15 Samtale mellom Eirik Wærness, Indra Øverland, Marie Byskov Lindberg og Øyvind Svendsen.	8
Del 3: Den globale orden og forholdet mellom nord og sør.....	9
12.15 Åpningstale ved Amitav Acharya	9
12.30 Samtale mellom Amitav Acharya og Ole Jacob Sending	9
Del 4: Maktforskyvning østover, Kina og forholdet til Vesten.....	10
12.45 Åpningstale ved Rana Mitter	10
13.00 Samtale mellom Rana Mitter, Jo Inge Bekkevold Ilaria Carrozza og Wrenn Yennie Lindgren.....	10
Del 5: Norges rolle og muligheter i en verden i endring.....	11
13.55 Samtale mellom Øyvind Østerud, Lise Rakner, Asle Toje, Cecilie Hellestveit og Sun Heidi Sæbø	11
Del 6: Utenriksministerens refleksjoner	13
14.30 Samtale mellom Anniken Huitfeldt og Ulf Sverdrup	13
Om forfatterne.....	15

Rapport fra Respons-prosjektets åpningskonferanse, Oslo, 21. mars 2023

Åpningskonferansen for Utenriksdepartementets Respons-prosjekt fant sted på Sentralen i Oslo 21. mars 2023. Norsk Utenrikspolitisk Institutt (NUPI) var arrangør, og arrangementet var derfor organisert innenfor rammen av NUPIs årlige utenrikspolitiske konferanse. Tittel for konferansen var “Norsk utenrikspolitisk konferanse 2023: Respons – norsk utenrikspolitikk for en ny tid”.

Programmet besto av seks sekvenser, med til sammen 28 innledere og ordstyrere på scenen. Åpningssekvensen risset opp det overordnede bildet, etterfulgt av egne bolker om sikkerhetspolitikk, utviklingen i nord-sør dynamikken og forholdet mellom Kina og Vesten. Konferansens to siste sekvenser tok for seg norsk utenrikspolitikk i møte med en internasjonal kontekst i rask endring. Statsminister Jonas Gahr Støre (Ap) holdt åpningstalen i den første bolken, mens utenriksminister Anniken Huitfeldt (Ap) deltok i panelsamtale i den siste bolken. Me-steparten av programmet foregikk på norsk, men enkelte innlegg og utvekslinger ble holdt på engelsk. Under følger en oppsummering av noen hovedtema og problemstillinger som ble drøftet i hver bolke.

Del 1: Åpning av konferansen og overblikk

09.00 Velkommen ved NUPI-direktør Ulf Sverdrup

NUPI-direktør Ulf Sverdrup pekte i sitt velkomstinnlegg på de mange, raske endringene som nå skjer i internasjonal politikk. Sverdrup uttrykte bekymring for økt risiko og volatilitet i det internasjonale markedet, parallelt med at tilliten til politikere og institusjoner er sviktende og kampen om ideer tiltar. Ukraina-krigen har endret Nordens politiske geografi for alltid, herunder det sikkerhetspolitiske bildet i Nordområdene. Mot dette bakteppet pekte NUPI-direktøren på **behovet for innovasjon i norsk utenrikspolitikk**.

09.05 Åpningstale ved statsminister Jonas Gahr Støre og samtale mellom Støre og Sverdrup.

Statsminister Jonas Gahr Støre (Ap) startet sin åpningstale med å plassere det nye RE-SPONS-prosjektet i historisk kontekst. Støre påpekte at Norge har hatt en tradisjon for å diskutere utenrikspolitikk i de lukkede rom, men at vi i **Norge kan tåle større debatter om utenrikspolitiske veivalg**. At utenrikspolitikken «ligger fast» betyr ikke at den er fastlåst. REFLEKS-prosjektet, som ble initiert da Støre var utenriksminister, hadde som mål «å utfordre våre instinkter og reflekser i en tid med forandring». Prosjektet hadde to spørsmål som utgangspunkt: (1) Hvor har Norge interesser? og (2) Kan Norge gjøre en forskjell? Der svaret er ja på begge spørsmål, bør Norge engasjere seg, sa Støre.

I talen fremhevet statsministeren **behovet for å benytte seg av og bygge videre på norsk Russlandskompetanse**. Han understreket at det å «forstå» Russland ikke må forveksles med å ha sympati for eller være enig i Russlands opptreden. Han advarte mot å bli løpende kommentatorer i Ukraina-krigen, eller tro at Russland kan «klippes ut av kartet». En gang i fremtiden vil det igjen bli mulig å ha et annet forhold til Russland, sa han. Det reiser også spørsmål omkring etablerte diplomatiske fora. Norge overtar nå presidentskapet i Arktisk

Råd. Hva er arbeidssituasjonen og forutsetningene for samarbeid i Nordområdene fremover? Hva gjør vi med Barentssamarbeidet uten Russland?

Støre sa videre at **energirelasjonen er en hovednøkkel for å forstå Norges forhold til Europa og EU fremover**. Norge er nå den viktigste leverandøren av gass til Europa. På forsvarssiden var Støre opptatt av at EU ikke skal bli en erstatting til NATO. 80 % av NATOs forsvarskapasitet ligger i land utenfor EU, påpekte han.

Støre brukte også tid i talen på **Norden**. Drømmen om nordisk forsvarssamarbeid etter andre verdenskrig varte i enkelte hovedsteder for lenge, påpekte han. Nå, i vår tid, er det imidlertid nye muligheter – for å se Norden som et helhetlig geografisk område, så vel som for allianse, interoperabilitet og samordning. Samtidig må vi være bevisste at dette bildet ser annerledes ut fra Russland.

09.30 Samtale mellom Jonas Gahr Støre, Kristin Ven Bruusgaard, Hanne Skartveit, Iver B. Neumann og Ulf Sverdrup

Panelet var innom en rekke temaer og deltakerne kom raskt inn på tema knyttet til krigen i Ukraina, Norges forhold til EU og de globale maktforholdene knyttet til et stadig sterkere Kina. Støre startet med et bredt sveip over utfordringene Norge står overfor i dag, men panelet kom raskt inn på spørsmålet om EU-medlemskap etter en direkte utfordring fra Ulf Sverdrup.

På spørsmål fra Sverdrup om det sikkerhetspolitiske klimaet burde føre til debatt om EU-medlemskap svarte Støre at en slik debatt vil være svært polariserende og at vi ikke bør bruke energi på det nå fordi det ikke svarer på det vi står i nå. **Kristin Ven Bruusgaard** videre gikk inn i komplementariteten mellom NATO og EU i sikkerhetspolitikken og trakk frem at **NATO og EU er to forskjellige størrelser**. NATO er rustet til å håndtere tradisjonelle, militære trusler mens Norge kunne gjøre seg nytte av EUs sikkerhetspolitikk langs andre

dimensjoner. Der Bruusgaard trakk frem at situasjonen ikke bør handle om et spørsmål om EU-medlemskap, mente Iver B. Neumann at heller enn å kommentere på løpende EU-holdninger i befolkningen bør en spørre seg hva som kan føre til endring i disse holdningene. Neumann var klar på at EU er eneste reelle alliansealternativ for Norge dersom NATO svikter.

Panelet kom også inn på Kinas økende makt og utfordringer knyttet til den resulterende maktforskyvningen mot øst. På tross av økende spenning, særlig knyttet til Taiwan og det svekkede forholdet mellom USA og Kina formanet Støre om at det er uklokt å putte Kina og Russland i samme sekk. På tross av dette, «kommer vi i en situasjon der vi må velge mellom USA og Kina så går Norges bånd over Atlanteren», sa statsministeren. Bruusgaard la vekt på at en kommende deling av verden vil sette Norge på prøve og presse frem vanskelige valg for **et Norge og Europa som må ta større ansvar for sin egen sikkerhet**. Neumann stemte i og la til et retorisk spørsmål knyttet til hvorvidt utviklingen vil **sette Norges selvpålagte restriksjoner i spill**. Sverdrup la til at det er krevende for Norge å forvalte forholdet til Kina alene og det er viktig med Europeisk samarbeid. Støre var enig og vektla at den Nordiske dimensjonen er viktig i forholdet til Kina.

Del 2: Krig i Europa og sikkerhet på agendaen

10.20 Åpningstale ved Kadri Liik

Liik startet med å problematisere årsakene til Russlands invasjon av Ukraina og pekte til slutt på at dette er Putins krig og ikke noe som var nødt til å skje fordi Russland er en grunnleggende imperialistisk stat. Videre reflekterte hun over hvordan vi kan imøtekomme den fastlåste situasjonen som ikke har noen åpenbare veier til løsning:

1. Holde orden i våre egne samfunn gjennom siviliserte debatter selv om mange naturligvis er opprørte over Russlands atferd.
2. Være forsiktige og unngå eskalering.

3. Tenke nytt om vårt forhold til resten av verden, det globale sør og særlig demokratiske stater.
4. Forsøke å formulere et budskap til Russland som er realistisk med hensyn til hva vi kan oppnå, og som også indikerer hvordan fremtidige relasjoner med Russland kan se ut.

10.30 Samtale mellom Kadri Liik, Karen-Anna Eggen, Julie Wilhelmsen, Flemming Splidsboel Hansen og Øyvind Svendsen

Panelsamtalen startet med at Wilhelmsen reflekterte rundt spørsmålet om å forstå, forklare og fordømme Russlands framferd. Hun advarte mot svart-hvitt-bilder fordi de ikke er særlig egnet til å formulere gode håndteringsstrategier. Hun vektla videre at endring i Russland må komme innenfra og Vesten må ta inn over seg at det vil komme en tid der **det blir mulig å kunne påvirke den Russiske befolkningen gjennom å vinne «hearts and minds»**. Splidsboel var enig i dette og la til at radikalisering av befolkningen er en av Putins strategier. I så måte kan vi, ifølge Splidsboel, spørre oss om vi kunne gjort noe annet de siste 30 årene. Et viktig poeng her var at den begrensede inkluderingen av Russland i Vestens fold siden 1990-tallet har skapt en **status-forvirring i den russiske befolkningen**.

Eggen påpekte at diplomater har forsøkt å utnytte et handlingsrom, for eksempel knyttet til atompolitikken, men dette har blitt blankt avvist av Russland som ønsker en ny europeisk sikkerhetsorden. Hun sa videre at **beroligelsespolitikken er vanskeligere enn tidligere** fordi det er mindre dialog enn før og Russland har sagt klart at de ønsker seg en annen verdensorden gjennom å endre de verdiene som den eksisterende ordenen er bygget på.

Panelet kom også inn på konsekvenser for sikkerhet i Nord-Europa. Splidsboel påpekte at Danmark er klare for mer spenning i Østersjøen og at området blir mer spent som følge av Sverige og Finlands NATO-medlemskap. Her ble også Norges rolle som NATOs øyne og ører i nord diskutert. Eggen påpekte at selv om norske myndigheter vektlegger at slik skal det fortsette å være, så har Finland ingen selvpålagte restriksjoner og landet har indikert at allierte skal få trene så langt nord de ønsker. Til sist kommenterte Wilhelmsen på hvorvidt tenkningen rundt sikkerhet har smalnet som følge av krigen i Ukraina. Her påpekte hun at militær opprustning virker å være det dominerende svaret fra Vestens side og hun uttrykte bekymring for at **dersom det militære aspektet i det utenrikspolitiske verktøykassen blir for dominerende kan det gå på bekostning av rommet for diplomati og kompromisser**.

10.55 Samtale mellom Kåre Dahl Martinsen, Kari Due-Andresen, Morten Skumsrud Andersen og Øyvind Svendsen

Dette panelet så nærmere på de økonomiske konsekvensene av krigen i Ukraina og den globale maktforskyvningen mot Kina. Martinsen innledet med å reflektere rundt det han kaller for en tiltagende økonomisk krigføring. Økonomisk handelskrig går ut på strategiske planer om å svekke motstanderen og Martinsen påpekte at **EU og USA nå er samstemte om at de befinner seg i en slik økonomisk krig med Kina og Russland**. Videre har dette store implikasjoner for Norge, noe salget av Bergen Engines viste. Han påpekte videre, og formanet om, at Norge bør ha en større grad av bevissthet rundt hva slags situasjon Norge befinner seg i og at det er uheldig at det er en idé om at dette påvirker Norge i mindre grad enn andre land. Martinsen var også opptatt av utfordringer knyttet til at verdenshandelen er i ferd med å regionaliseres. Når land velger å finne løsninger i sine regioner tvinger det også frem valg som regjeringen er nødt til å ta. Det vil bli kostbart, men det er ifølge Martinsen viktig for å forsvare den liberale verdensordenen.

Due-Andresen trakk også frem at Norge kommer i en stadig større skvis mellom USA og Kina. Videre påpekte hun at krig skaper **store utfordringer i verdenspolitikken som viser seg i form av høyere renter, lavere økonomisk vekst og større sosiale forskjeller**. På tross av at Norge tjener store penger på salg av olje og gass til det europeiske kontinentet trakk hun frem at norsk økonomi svekkes når europeisk økonomi går dårligere. Hun vektla videre at **Norge må investere i Europa, et kontinent med venner som deler Norges verdier**, for å ha flere bein å stå på. Due-Andresen reflekterte også over forholdet mellom innenriks- og utenrikspolitikken. Hun mente at økt nasjonalisering er uklokt, samtidig som det er viktig å investere i lokal velferd for å muliggjøre utenrikspolitikken: når ressursene blir knappere, må en være påpasselig med at de økonomiske forskjellene ikke får vokse seg for store.

Andersen vektla hvordan internasjonale investeringer tradisjonelt har vært uregulerte og at strømmene stort sett har gått mellom rike land eller fra rike land til fattige land. Nå vrir dette seg og det er vanskeligere å skille mellom hva som er private og offentlige interesser i disse investeringskjedene. Andersen fremhevet at Norge har screeningmekanismer på dette området, og brukte en analogi fra sikkerhetskontrollen på flyplasser for å forklare hvordan stater må finne en balanse i dette: Det piper på noe som passerer kontrollen, men blir den for følsom piper det på alt, noe som kan gå utover ønskede investeringer. Dette utgjør et dilemma for liberale stater: **hvor åpne vil en være og hvor mye skal sikkerhetshensyn begrense mulighetene for fri kapitalflyt?**

11.15 Samtale mellom Eirik Wærness, Indra Øverland, Marie Byskov Lindberg og Øyvind Svendsen

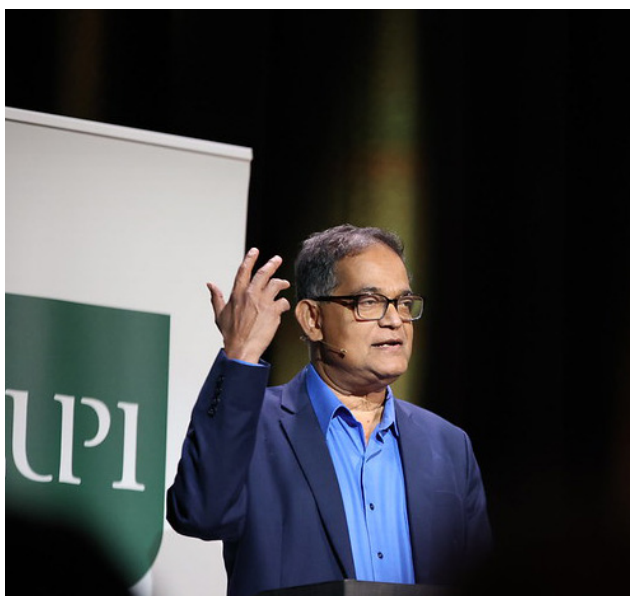
Det siste panelet i del 2 av konferansen så på sammenhengen mellom sikkerhet, energi og klimahensyn. Wærness startet med å påpeke at krigen i Ukraina har vist hvor viktig Norge er som energinasjon. Han trakk frem et stort potensial knyttet til utvikling av hydrogen og fornybar energiproduksjon og presenterte to utfordringer til Stortinget: vil de akseptere videre leting etter olje og gass og vil det være ressurser å finne? Her påpekte Wærness også at det må

gjøres en avveining mellom eksport og innenriks bruk. Wærness trakk også frem at **selv** om Norge er ekstremt viktig akkurat nå, så kan **utenrikspolitiske hendelser i fremtiden gjøre innenrikspolitikken vanskeligere.**

I forlengelse av dette trakk Byskov Lindberg frem den økte oppmerksomheten rundt energiefektivisering, både gjennom faktiske tiltak og innføring av tiltak som kan få ned energiforbruket. Det er bred enighet om at Norge og Europa har behov for mer kraft, men utfordringen ligger i å bygge den ut raskt nok. Byskov Lindberg vektla også EUs Grønne Giv og unionens store ambisjoner innenfor utbygging av fornybar energi. Her kritiserte hun også Norge. **Mye av reguleringen som følger av EUs Grønne Giv er EØS-relevant og vil gjelde for Norge,** men hun mente at holdningen bærer preg av en «vente og se»-mentalitet. Hun slo fast at Norges eksport av fossil energi kommer til å gå ned på sikt og at Norge må rigge seg for det.

Øverland fulgte opp med å påpeke at Norge er ekstremt rikt på fornybare energiresurser, inkludert vindkraft. Allikevel bærer europeiske land en større byrde knyttet til utfasingen av russisk energi enn Norge i dag, og Øverland mente at Norge ligger bakpå med hensyn til bygging av utenlandsforbindelser og vindkraft. I stedet mente Øverland at Norge har kommet for sent i gang grunnet en innadvendt og egoistisk tilnærming. Derfor argumenterte han tydelig for at **Norge må bidra til Europas energitransisjon gjennom å bygge ut vindkraft og flere utenlandsforbindelser for eksport av elektrisitet.**

Del 3: Den globale orden og forholdet mellom nord og sør

12.15 Åpningstale ved Amitav Acharya

Acharya tok i sin innledning utgangspunkt i sin bok fra 2013 med navnet *The End of American World Order*. Her gjorde han et poeng av at selv ikke Donald Trump så for seg de endringene som har fulgt siden boken kom ut. Allikevel står poenget fra boken seg i dag: argumentet er ikke at USA svekkes, men at systemet som USA har bygget opp står for fall gjennom at andre stater vokser seg sterkere. **I følge Acharya vil den fremtidige verdensordenen utvikle seg i en ny retning som er desentralisert og der det ikke er noen enkeltstater som har hegemonisk makt.** Dette er ikke et normativt onde slik Acharya ser det, fordi den liberale verdensordenen aldri var så åpen og inkluderende som den har blitt fremstilt: den var en Vestlig klubb. Videre problem-

atiserte Acharya bildet av Norge i verden som en av de sterke pådriverne for fredsinitiativer. Ifølge Acharya skiller dessverre ikke Norge seg lenger ut, men har blitt til det han kaller et «normalt» land på denne fronten.

12.30 Samtale mellom Amitav Acharya og Ole Jacob Sending

I samtalen mellom Sending og Acharya ble hovedpunktene fra sistnevntes innledning utdypet videre. Sending utfordret Acharya til å reflektere over hvorvidt investering i internas-

jonale institusjoner er nok for å opprettholde den liberale verdensordenen. Til dette påpekte Acharya at **FN ikke er det eneste relevante organet**, men at det er en rekke regionale organisasjoner som gjør en god jobb på mange områder. Her brukte Acharya Norge som et eksempel på et land som oppfattes som Vestlig, men som har mulighet til å bygge partnerskap utover Vesten, for eksempel med Indonesia og India i tillegg til mange land i Afrika og Latin-Amerika. Allikevel er det en trend at stater søker partnerskap med likesinnede land, men Acharya påpekte et **stort mulighetsrom i å investere – politisk og økonomisk – med nye partnere** i det globale systemet.

Del 4: Maktforskyvning østover, Kina og forholdet til Vesten

12.45 Åpningstale ved Rana Mitter

Rana Mitter benyttet sin innledning til å tegne et bilde av dagens Kina. Et hovedpoeng for Mitter var at knapt noe tema i dag ikke delvis handler om **Kinas innenrikspolitiske forhold**. I denne sammenhengen trakk Mitter frem innenrikshandelen og særlig varehandel, boligmarkedet som lider under fall i den kinesiske økonomien og hvordan teknologi og digitalisering kan bidra til å omstrukturere det kinesiske arbeidsmarkedet. Med bakgrunn i den nasjonale situasjonen trakk Mitter til sist frem tre punkter å se til i diskusjonen om Kinas utenrikspolitikk:

1. Veksten i kinesisk makt i Kinas egne nærområder knyttet til organisasjoner som ASEAN og APEC, samt hvordan Kinesiske normer spres med basis i økonomi og teknologiutvikling.
2. Hvordan Kinas vurdering av sin egen rolle i Arktis utvikler seg i samspill med klimaendringene.
3. Kinas hovedfokus på økonomisk vekst i samspill med Taiwan-spørsmålet som kan komme til å endre denne strategien fundamentalt.

13.00 Samtale mellom Rana Mitter, Jo Inge Bekkevold Ilaria Carrozza og Wrenn Yennie Lindgren

Samtalen ble innledet ved at Yennie Lindgren utfordret Mitter om hva som vil være hovedfokus for Kinas utenrikspolitikk i årene som kommer. Her trakk Mitter frem at **Kina ønsker å bygge en verdensorden som er avhengig av Kina**. Derfor er det også i Kinas interesse å ha en relativt stabil orden rundt seg. Med dette kom samtalen inn på Russlands krigføring i Ukraina og Mitter antydet at Kina neppe vil sette seg i en lignende posisjon overfor Taiwan, nettopp fordi det ikke passer inn i det overordnede kinesiske prosjektet. Mitter mente at Kina hadde regnet med at krigen i Russland ville bli kortvarig og at landet nå må vise seg som fredsmekler.

Carrozza snakket om hvordan **Kina regelrett mobber andre asiatiske stater** og flere europeiske stater. Hun vektla hvordan det er en bredere konsensus om at Kina utgjør et problem

som må hankses med blant asiatiske land som Sør-Korea og Japan enn i Vesten der en potensiell konflikt mellom Kina og **Taiwan delvis ses på som et regionalt problem** for regionale aktører. Disse landene, derimot, ser en krig også som et Vestlig problem og Carrozza formantet om at Norge og andre Vestlige land i større grad må ta inn over seg posisjonen til ulike land i regionen.

Bekkevold tok i bruk historisk analogi for å beskrive samtiden og argumenterte for at vi verken «befinner» oss i 1914 eller 1939, men i 1951. Nå er vi et år inn i krigen i Ukraina, i 1951 var man et år inn i krigen i Korea og det at det var stormaktspolitikk mellom to poler begrenset handlingsrommet for alle. Videre vektla han at det vil bli vanskeligere for Norge å se FN som hovedarena for å sikre en stabil verdensorden og at **Norge og Europa må ta inn over seg at for USA er Kina den fremste sikkerhetsutfordringen**. Europa kommer i andre rekke. Han trakk særlig frem tre momenter ved Kinas utvikling som er verdt å følge med på i tiden fremover:

1. Kinas fredsinitiativ i krigen i Ukraina og hvordan Kina posisjonerer seg som en viktigere fredsmekler i internasjonal politikk.
2. Kinas forhold til Europa og hvilken rolle Kina vil ønske i gjenoppbyggingen av Ukraina.
3. Hvorvidt Kina vil komme til å støtte Russland militært i krigen mot Ukraina.

Til sist diskuterte panelet hva Norge burde prioritere i sitt forhold til Kina. Bekkevold vendte tilbake til den mer polariserte verden og hvordan Norge kan forholde seg til Kina og samtidig opprettholde sitt tette forhold til USA. Carrozza sluttet seg til dette og pekte på at ting kan se veldig annerledes ut etter neste valg i USA. Mitter avsluttet med å formane om at en er nødt til å **åpne opp samtalen med og om Kina** – Kina er verdens nest største økonomi og viktig i så måte.

Del 5: Norges rolle og muligheter i en verden i endring

13.55 Samtale mellom Øyvind Østerud, Lise Rakner, Asle Toje, Cecilie Hellestveit og Sun Heidi Sæbø

Toje åpnet med en refleksjon rundt begrepsparet kontinuitet og endring, og vekselvirkningen mellom de to som praktiske kategorier i norsk utenrikspolitisk debatt. «Nå er det endring, da snakker vi om kontinuitet,» observerte han. Han mente videre å observere en generell trend i retning av at **USAs geopolitiske vurderinger former Norges valg mer og mer**. På den annen side viste han til at Norge lenge har vært «the go-to-country» i NATO. Nå må denne rollen deles med finner og svensker. Toje sammenlignet Norge med lille Morten Skogmus i Torbjørn Egners Hakkebakkeskogen-univers. Morten Skogmus ville at de store dyrene skulle slutte å spise kjøtt; Norge ønsker seg en bedre organisert verden. Nå har dette rommet åpnet seg opp. «USA er den store allianseveveren, men **Norge trenger en ny utenrikspolitisk planke, en ny utenrikspolitisk doktrine**. Vi trenger å tenke om utenrikspolitikk igjen nå», sa Toje. Han understreket at norskutenrikspolitikk ikke kan være som på 1990-tallet. «**Ikke alle bindinger vi har til venner og allierte, er til vår fordel**. En del ting – inkludert basepolitikken – har glippet de siste årene,» observerte han. Senere i samtalen, pekte han på at Norge har hatt en tendens til å overvurdere eget handlingsrom i utenrikspolitikken, og burde være bedre forberedt. Vi burde oftere stille oss spørsmålet: «hva gjør vi dersom denne problemstillingen dukker opp?».

Rakner var opptatt av at Norge er på vei inn i en multipolær orden. Ideen om å presse verden

inn i ny kald krig, har lite for seg, sa hun. Videre fremhevet hun betydningen av det grønne skiftet for norsk utenrikspolitikk. «**Vi må ikke stå igjen på plattformen som en petrostat,**» advarte hun. Gjenoppbygningen av Ukraina er en mulighet for Norge til å lage grønn infrastruktur, mente hun. Rakner oppfordret Norge til å **bygge relasjoner utenfor USA og Europa**. «Vi har overlatt Afrika til Kina,» mente hun. Mye innovasjon vil komme fra det afrikanske kontinentet i årene fremover, påpekte hun, og oppfordret norske beslutningstakere til å slutte å tenke på Afrika som en bistandsmottaker. «Vi er ikke en kolonimakt. Vi er ikke i EU. Vi har ganske mye penger. Her er mulighetsrommet vårt!» mente hun. Hun mente at en fare ved RESPONS-prosjektet er at **debatten om utenrikspolitikk «blir mer innadventd, at vi blir mer opptatt av oss selv»**. Hun understreket behovet for internasjonal dialog og kunnskap-sutveksling «Vi trenger at våre studenter reiser ut, og at internasjonale studenter kommer til Norge. Dette er feil tidspunkt for å stenge dørene med å kreve inn skolepenger. «Vi må ta inn globale perspektiver,» fastslo hun.

Østerud tok tak i det større poenget om at relasjoner og maktgrupperinger er i endring. «Den vestlige verden har en utfordring, fordi **forbindelsene er blitt mer troløse,**» fastslo han. Han viste til at NATO-landet Tyrkia ikke har fordømt Russlands handlinger i Ukraina, og heller ikke vært med på sanksjonene. Generelt synes felles verdisett eller styreform å bety mindre enn før. «Kina har ingen faste militære allianser, og de bryr seg ikke om regimet i de landene de samarbeider seg med,» sa Østerud. Han pekte videre at USA kan få en republikansk president ved neste valg, det kan bli Donald Trump eller noen som ligner ham. Da får vi i Norge en ustabil forbindelse nær oss, og det burde vi ha større bevissthet rundt, sa han. Han viste til at USA står for 90 % av våpenhjelpen til Ukraina, og over 70 % av budsjettet i NATO. Europa og Norge er ikke i stand til å forsvare seg uten USA, påpekte han.

Hellestveit sa seg enig med Østerud i at allianser og samarbeidsmønstre er blitt mer ad hoc og mangefasettete. Hun satte videre søkelys på **Norges engasjement i valg og prosesser**

utenfor NATO og Europa. «Norge har hatt tretti år i verden som fredsnasjon. Norge gir støtte for å bistå i valg og prosesser som skal lage bedre samfunn i ulike deler av verden. Disse aktivitetene er med på å styrke visse strukturer på bekostning av andre. Men **hva gjør vi nå når Russland og Kina blir tyngre til stede** i områder hvor vi har engasjert oss? Kina og Russland binder bistand opp til økonomiske og sikkerhetspolitiske interesser. Hva skal Norge gjøre? Skal vi være objektive tredjeparter uten egne interesser? Velger vi side kan norske representanter bli mer eksponert. Men om vi ikke gjør det, kan allierte og partnere bli sure på oss. «Vi kommer fra en æra hvor det har vært lettere å skille sikkerhetspolitikk fra andre typer politikk. Store allierte ønsker nå å kople dette sammen, de ønsker å ha mer kontroll over sine små allierte», advarte Hellestveit.

Del 6 Utenriksministerens refleksjoner

14.30 Samtale mellom Anniken Huitfeldt og Ulf Sverdrup

Konferansen ble rundet av med en samtale mellom utenriksminister Anniken Huitfeldt og NUPI-direktør Ulf Sverdrup.

Sverdrup åpnet samtalen med å vise til utenriksministerens redegjørelse i Stortinget samme dag, og spurte om formålet med Respons-prosjektet er å utvikle en ny utenrikspolitisk «doktrine».

Huitfeldt forklarte at Respons-prosjektet først og fremst handler om å kaste opp baller, og reflektere over ulike veier videre for norsk utenrikspolitikk. Prosjektet skal organisere en serie med møter, og det er enda ikke bestemt om det skal ende i for eksempel en stortingsmelding eller strategi. Utenriksministeren understreket at mange elementer i norsk utenrikspolitikk stadig ligger fast – herunder geografien og Norges forhold til NATO. Hun oppfattet heller ikke at Norge har et «innskrenket handlingsrom overfor USA», eller «sitter mer på USAs nåde enn før». Hun ga uttrykk for at det er **viktig å ikke låse seg i «gamle tankemønstre»**, og ikke bare tenke ut fra tidligere erfaringer. Særlig understreket hun betydningen av oppdatert kunnskap – at hun som utenriksminister har behov for tilførsel av mer kunnskap og kompetanse enn tidligere «fordi virkeligheten er blitt så kompleks». Norge må bevare russlandsmiljøene, men trenger også kompetanse på Afrika og Asia. Hun fremhevet Afrikastrategien som er under arbeid, og understreket at Norge må ha andre typer partnerskap med Det Globale Sør enn kun partnerskap bygget rundt bistand. Videre påpekte hun at det er viktig å ha kommunikasjonskanaler. «Samtaleboikott bidrar ikke til bedre ytringsklima, eller menneskerettigheter,» sa hun.

Sverdrup lurte på om en ny EU-debatt var på trappene. **Huitfeldt** fremhevet forskjellen mellom NATO- og EU-medlemskap i den nåværende sikkerhetspolitiske situasjonen. Hun

påpekte at Norge allerede har søkt tre ganger, med blitt værende utenfor – først fordi Frankrike sa nei, dernest etter folkeavstemninger. «Det er ikke i Norges interesse å sette i gang et forhandlingsløp dersom det ikke er stor oppslutning om EU-medlemskap i den norske befolkningen,» fastslo hun. Samtidig viste hun til betydningen av EU «som bolverk mot en mer autoritær verden», og til samarbeid med EU på klimaområdet.

Om forfatterne

Kristin Haugevik

Seniorforsker

Kristin Haugevik er seniorforsker i Forskningsgruppen for global orden og diplomati. Haugevik har doktorgrad i statsvitenskap fra Universitetet i Oslo (2014). På NUPI jobber hun særlig med internasjonalt diplomati, mellomstatlig samarbeid, europeiske og transatlantiske relasjoner og norsk, nordisk og britisk utenriks- og sikkerhetspolitikk.

Øyvind Svendsen

Seniorforsker

Øyvind Svendsen er seniorforsker i Forskningsgruppen for global orden og diplomati ved NUPI. Hovedtema i forskningen hans er utenrikspolitikk, diplomati og forsvars- og sikkerhetspolitikk. Svendsen forsker særlig på disse temaene i en europeisk kontekst. Hans doktorgrad er fra Institutt for Statsvitenskap ved Københavns Universitet (2020).